

ve eğitimcilerinin seviye ve kalitesini de göstermesi bakımından da önemlidir. *Dürretü'n-nâsihîn*'in bazı baskılarının baş ve son taraflarına, Dârülmuallimîn Farsça muallimi Şeyh Muhammed Tefîk Efendi tarafından derlenen hatim, nikâh, hac, sakal, yemek ve cenaze dualarıyla Hopalı Osman Efendi'nin derlediği, vaaza başlarken okunması âdet olan *hamdele**, *salvele** ve diğer dualardan oluşan *Risâle-i Edî'ye* adlı dua mecmuasının konulması, eseri vâiz ve imamların vazgeçilmez bir müracaat kitabı haline getirmiştir. 1950'den sonra din eğitimi veren resmî kurumların açılması, *Dürretü'n-nâsihîn* gibi klasik mev'iza kitaplarına ilgiyi giderek azaltmıştır.

Dürretü'n-nâsihîn, Musacalızâde Mehmed Said Efendi tarafından *Kurretü'n-nâzûrîn* adıyla şerhedilmiştir (*Osmanlı Müellifleri*, II, 41). Abdullah Aydın eseri *Dürretü'l-vâizîn - Vâizlere İnciler* adıyla bazı ilâve ve çıkarmalar yaparak yayımlamıştır (İstanbul 1972). Kösezâde diye tanınan bir kişiye nisbet edilen *Mecâlis* adlı eserin (Süleymaniye Ktp., Râsîd Efendi, nr. 550) yetmiş üç bölümünden yetmiş bazı önemsiz farklarla *Dürretü'n-nâsihîn*'in aynıdır.

Kehhâle'nin Hopalı Osman Efendi'yi "müfessir ve muhaddis" olarak tanıtması (*Mu'cemû'l-mu'ellifîn*, VI, 253), müellifin *Dürretü'n-nâsihîn*'de yer alan bazı âyetleri tefsir edip 663 kadar hadisi de şerhetmesinden kaynaklanmış olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Osman b. Hasan el-Hopevî, *Dürretü'n-nâsihîn*, İstanbul 1320; İzmirli İsmail Hakkı, *Siyer-i Celîle-i Nebeviyye*, İstanbul 1332, s. 88; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mu'ellifîn*, VI, 252-253; Osmanlı Müellifleri, I, 262; II, 41; Hediyyetü'l-ârifîn, I, 661; İzâhu'l-meknûn, I, 462; Özege, *Katalog*, III, 1129; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 745.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

DÜRRETÜ't-TÂC

(درة التاج)

Veysî'nin (ö. 1037/1628) yazdığı
ilk Türkçe telif siyer kitabı.

Siyer-i Veysî diye meşhur olan eserin tam adı *Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mî'râc*'dir. Siyer alanında daha önce Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş eserler bulunmakla birlikte *Dürretü't-tâc* ilk Türkçe telif siyer kitabı olarak kabul edilmektedir. Müellif eseri kaleme alırken çok sayıda tarih,

tefsir, hadis, siyer kitabı ve lugattan faydalanmıştır. Bu kaynakların en önemlileri *Sîretü İbn İshâk*, İbn Hişâm'ın *el-Megâzi*, Fahreddin er-Râzî'nin *İşmetü'l-enbiyâ*, İbn Kesîr'in *es-Sîretü'n-nebeviyye*, Muhammed b. Cerîr et-Taberî'nin *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk* gibi eserleridir.

Veysî *Dürretü't-tâc*'da, Hz. Peygamber'in hayatını Mekke ve Medine dönemi olarak iki bölümde kaleme almayı planlamıştır. Eserin 1036 (1626-27) tarihli yazma nüshasından (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb, nr. 800), ilk bölümün bu tarihten önce tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ertesi yıl vefat eden müellif, Medine döneminden son olarak Bedir Gazvesi'ni ve Asmâ bint Mervân adlı yahudi kadının Ümeyr b. Adî tarafından öldürülmesi olayını kaleme almıştır.

Eserin ilk bölümünde Hz. Muhammed'in soyu, Zemzem Kuyusu'nun bulunup temizlenmesi, Abdullah'ın Âmine ile evlenmesi, Hz. Peygamber'in isim ve lakapları, doğumu, süt anneye verilmesi, Şam seferi, Hz. Hatice ile evlenmesi, Kâbe'nin onarılması, ilk vahyin gelişi, ilk müslümanlar, İslâm'a davet, Habeşistan'a hicret, Garânik hadisesi, Hz. Hamza, Hz. Ömer ve cinnilerin müslüman oluşu, mi'râc, namazın farz kılınması, ensarin İslâm'a girişi, Hz. Muhammed'in Medine'ye hicreti gibi konular işlenmektedir. Medine dönemini anlatan bölüm-

de ise Hz. Peygamber'in Medine'ye gidişi, Abdullah b. Selâm ve Selmân-ı Fârisî'nin müslüman olmaları, ezanın tesbiti, ensar ve muhacirlerin kardeş ilân edilmesi, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin evlenmesi, cihad âyetlerinin gelmesi, seriyye ve gazveler, kiblenin değişmesi, I. Bedir Gazvesi, orucun farz oluşu, II. Bedir Gazvesi, Ebû Cehil ve bazı din düşmanlarının helâk olması, esirlerin durumu gibi konulara yer verilmiştir.

Türk nesrinde önemli gelişmelerin görüldüğü bir dönem olan XVII. yüzyılda, sade bir dille kaleme alınan eserlerin yanında *Dürretü't-tâc* gibi süslü ve sanatlı nesrin en mükemmel örneklerinden biri olarak gösterilebilecek eserler de vardır. Eserin samimi ve duygulu ifadesi, konularındaki çekicilik yazarını şöhrete ulaştırdığı gibi nesir tarzı da diğer yazarlarca örnek alınmıştır. Yer yer manzum parçalarla süslenen *Dürretü't-tâc*'da altmış beş kadar Türkçe, yirmi sekiz Arapça, 209 Farsça beyit bulunmaktadır. Ayrıca ele alınan konulara göre bazı âyet ve hadislerle Arapça, Farsça ibarelere de yer verilmiştir.

Türkiye'de ve yurt dışındaki kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunan eserin müellife atfedilen bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Revan Köşkü, nr. 1328). Türkiye kütüphanelerinde oldukça iyi durumda başka nüshaları da vardır (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3229; Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 731; İÜ Ktp., TY, nr. 4098, 7407-7408; TSMK, Yeni Yazmalar, nr. 352). *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları*'nda elli üç, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*'nda on beş, *Die arabischen, persischen und türkische Handschriften*'de altı nüshası tavsif edilmiştir. Mes'ad Süveylim Ali eş-Şaman (bk. bibl.) eserin başka nüshalarının da olduğunu belirtmektedir (Dârü'l-kütübü'l-Mısıriyye, Tarih, nr. 18, 55, 56/1, 201/4; Medine Ârif Hikmet Ktp., nr. 36/242; Mahmûdiye Ktp., nr. 2881/242, 2884/242, 2885/242).

Eser 1245'te (1829) *Dürretü't-tâc* adıyla iki cilt halinde, 1248'de (1832) Zeyl-i Nâbî alâ *Siyer-i Veysî* adıyla ve Nâbî zeyliyle birlikte Bulak'ta, Veysî'nin *Hâbnâme*, *Münşeât* ve *Şehâdetnâme* adlı diğer eserleriyle beraber İstanbul'da (1286) basılmıştır.

Dürretü't-tâc'a dil ve üslûbu taklit edilerek çeşitli zeyiller yazılmıştır. 1. Nevîzâde Atâî (ö. 1045/1635) zeyli. Bedir Gaz-

Dürretü't-tâc'ın
ilk sayfası

(Süleymaniye Ktp.,
Hâlet
Efendi,
nr. 731)

DÜRRETÜ't-TÂC

vesi'nden sonraki bazı gazâ ve olayları anlatan eser yazarın ölümü üzerine yarım kalmıştır. Kitabın çeşitli nüshaları bulunmaktadır (Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 352/1; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2398; İÜ Ktp., TY, nr. 2528/1; TSMK, Revan Köşkü, nr. 1377/4; 2035/2; DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer, I, nr. 578/2). 2. Nâbî (ö. 1124/1712) zeyli. Muhteve ve edebî değer açısından en önemli zeyildir. Üslûp bakımından Veysî'den geri kalmayan Nâbî, esere yazdığı ilk zeyilde Benî Kaynukâ' Vak'ası'ndan Mekke'nin fethine (8/630) kadar cereyan eden olayları anlatmıştır. Yirmi yıl sonra yazdığı ikinci zeyil, Mekke'nin fethinden hicretin 9. yılına kadar meydana gelen olayları konu alır. Nâbî'nin ilk zeyli, *Siyer-i Veysî* ile birlikte (Bulak 1248) ve müstakil olarak (Bulak 1284) iki defa basılmış, ikinci zeyil ise yayımlanmamıştır. Eserin çok sayıda yazma nüshası bulunmaktadır (TCYK, s. 410-417'de yirmi dört nüshası verilmiş, buna ilâve olarak şu nüshalar da tesbit edilmiştir: İÜ Ktp., TY, nr. 2430; Manisa Genel Ktp., Muradiye, nr. 2741, Çanşığır, nr. 5050; TSMK, Revan Köşkü, nr. 1340, 1346; Medine Ârif Hikmet Ktp., nr. 42/242; Dârü'l-kütübî'l-Misriyye, Tarih, Türkî, nr. 169). 3. Nazmîzâde Murtaza Efendi (ö. 1136/1723) zeyli. Nâbî zeylini tamamlayan ve Nâbî'nin üslûbuyla kaleme alınan eser, Amr b. Âs ve Hâlid b. Velîd seriyelerinden başlayarak Hz. Peygamber'in ölümüne kadar geçen dönemi anlatmaktadır. Zeylin 1107 (1695-96) tarihli istinsahları mevcut olduğuna göre (Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 353; Nuruosmaniye Ktp., nr. 3351/3) Nazmîzâde eserini bu tarihten önce bitirmiş olmalıdır. *İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları'n-*

da kaydedilen on bir nüsha ile *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*'ndaki dört nüsha dışında eserin başka yazmaları da vardır (Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 4936; Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 930/4; Bibliothèque Nationale, nr. 1268; Medine Ârif Hikmet Ktp., nr. 41/242; ayrıca bk. Flügel, I, 65). 4. Tıfî Ahmed Çelebi (ö. 1255/1839 [?]) zeyli. Ahmed Çelebi, Nâbî ve Nazmîzâde'yi tenkit ederek yazdığı zeylinde, onların eserlerinde bahsi geçmeyen veya yeterince aydınlatılmayan olaylar üzerinde durmuştur. Bunlar Mekke'nin fethine tetimme, Huneyn ve Tâif gazveleri, ganimetlerin taksimi, umrenin edâsı ve Medine'ye dönüş, Hz. Muhammed'in oğlu İbrâhim'in doğumu, Kâ'b b. Zühayr felâketi, Tebük Gazvesi ve Abdullah b. Übey b. Selûl'ün helâk olması, Hz. Ebû Bekir'in haccı, Habeş Kralı Necâşî'nin ölümü, Hz. Peygamber'in haccı gibi konulardır. Yer yer beyitlerle süslenen ve Veysî'nin üslûbuyla kaleme alınan bu zeylin bilinen tek yazma nüshası Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi'ndedir (nr. 40/242). 5. Süleyman Tâlib zeyli. Hassa ordusu silâhşörlerinden Koçhisârîzâde Süleyman Tâlib tarafından 1206 (1792) yılında kaleme alınan eser, Nâbî'nin birinci zeylinin zeyli olup Benî Kaynukâ' Gazvesi'nden (2/624) Hudeybiye Antlaşması'na kadar (6/628) meydana gelen olayları anlatır. Eserin tek yazma nüshası bilinmektedir (Berlin Kraliyet Ktp., MS, Or.oct., nr. 1049).

Bosnalı Abdülkerim Sâmî Efendi'nin (ö. 1096/1684) *Dürretü't-tâc'a* bir zeyil yazdığı söylenmekteyse de (*Sicill-i Osmânî*, III, 353-354; *Osmanlı Müellifleri*, II, 230) eserin bugüne kadar herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır. Râgıp Paşa-

nın (ö. 1176/1763) Huneyn Gazvesi'yle ilgili *Huneyniyye* adlı eseri de (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2258/3, 339; İÜ Ktp., TY, nr. 2593, 3167, 3186), *Siyer-i Veysî'ye* zeyil olarak değerlendirilmiştir (İA, IX, 597).

BİBLİYOGRAFYA :

Veysî, *Dürretü't-tâc*, Bulak 1245; a.mlf., *Siyer-i Veysî*, Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb, nr. 800; a.e., İstanbul 1286 (*Hâbnâme*, *Münşeat* ve *Şehâdetnâme* ile birlikte); Veysî-Nâbî, *Zeyli-Nâbî alâ Siyer-i Veysî*, Kahire-Bulak 1248; Beyânî, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2568, vr. 101^{a-b}; Kınalîzâde, *Tezkire*, II, 1051-1052; Kafzâde Fâizî, *Zübdetü'l-eş'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 1546, vr. 126^b-127^{a-b}; Atâî, *Zeyli Şekâik*, II, 713-716; a.mlf., *Tercüme-i Hâl-i Veysî*, İÜ Ktp., TY, nr. 3292, vr. 332^b-336^a; Kâtib Çelebi, *Fezleke*, II, 107-108; *Keşfü'z-zunûn*, I, 738-739; Rızâ, *Tezkire*, İstanbul 1316, s. 101-102; Mehmed Âsım, *Zeyli-Zübdetü'l-eş'âr*, İÜ Ktp., TY, nr. 1711, vr. 23^b-24^a; Tefvik, *Mecmûatü't-terâcim*, İÜ Ktp., TY, nr. 192, vr. 33^a; Fâik Reşâd, *Eslâf*, İstanbul 1312, II, 2-6; *Sicill-i Osmânî*, III, 353-354; IV, 619-620; Flügel, *Handschriften*, I, 65, 247, 251, 273; III, 375; Gibb, *HOP*, III, 208-218; *Osmanlı Müellifleri*, II, 230, 477-479; Babin-ger (Üçok), s. 168-170, 261-262, 274; TCYK, s. 308, 373, 374, 383-387, 410-435; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 358-361; Banarlı, *RTET*, II, 681-682; Özege, *Katalog*, I, 313; IV, 1587; V, 2120; Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 495-496; Zehra Öztürk, *Siyer-i Veysî Zeyli* (mezu-niyet tezi, 1979), *Türkiyat Enstitüsü*, T, nr. 2074, s. I-XI; Mes'ad Süveylîm Ali eş-Şaman, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişâm'ın Siyeri'nin Türkçeye Tercümesi* (doktora tezi, 1982), AÜ İlahiyat Fakültesi, s. XXXVIII-LXXX; Nasrullah Mübeşşir et-Tirâzî, *Fihristü'l-matbu'atit-Türkiyyetü'l-'Osmâniyye*, Kahire 1982, I, 141; Büyüktürk Klâsikleri, V, 90; Abdülkadir Karahan, "Râgıp Paşa (Edebî Şahsiyeti)", *İA*, IX, 597; M. Kanar, "Veysî", a.e., XIII, 308-309; Mustafa Uzun, "Divan Edebiyatı", *TDEA*, II, 331; Harun Tolasa, "Divan Nesri", a.e., II, 344; "Dürretü't-tâc", a.e., II, 400.

MUSTAFA ERKAN

DÜRRETÜ'l-VÂİZİN

(bk. DÜRRETÜ'n-NÂSİHİN).

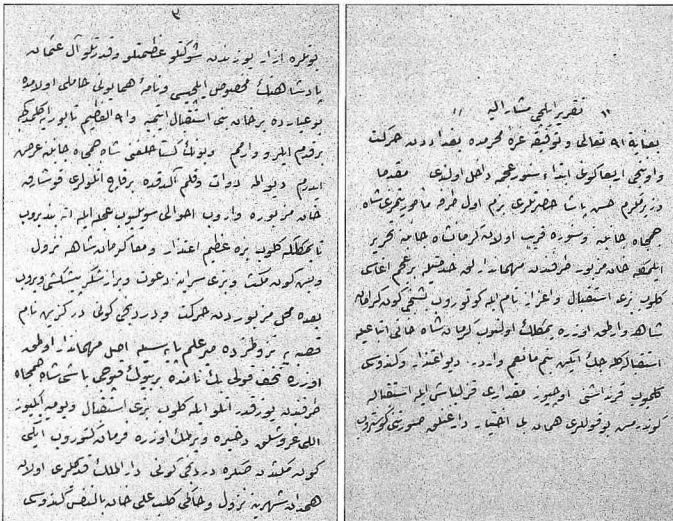
DÜRRİ AHMED EFENDİ

(ö. 1135/1722)

İran'a elçilikle gönderilen

Osmanlı devlet adamı ve divan şairi.

Van'da doğdu. Vanlı Ebû Bekir Vehbi Efendi'nin oğludur. Yekçeşm, Kör, Vâfi lakaplarıyla da tanınır. Şiirlerinde Vâfi veya Dürrî mahlaslarını kullanmıştır. Öğrenimi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamakla beraber iyi bir medrese tahsili gördüğü anlaşılmaktadır. İstanbul'a giderek Divan Kalemi'ne girdi. Önce di-

Dürrî Ahmed Efendi
sefâretnâmesinin
ilk iki sayfası
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî,
Tarih, nr. 820)